

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК СТРАТЕГІЧНА ПЕРЕДУМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

©Рєпіна І.М., 2017

Як зазначають науковці, стрімке зростання значущості інновації супроводжується прискореною інтелектуалізацією суспільства де інновація як інтелектуальна діяльність перетворилася в основний фактор його розвитку. В результаті стали свідками появи нової науки – інноватики, яка сьогодні розвивається в різних напрямках, які пов'язані з інноваціями, інноваційною діяльністю, інноваційним бізнесом, інноваційним менеджментом, глобалізацією знань тощо. В межах її знаходять обґрунтування теорія, методологія і практика становлення нової економіки, а на її основі нового суспільства.

Інноватика доводить, що в постіндустріальному суспільстві вирішальну роль в успішності держав відіграють не території, не колонії, не сировина, а здатність генерувати нові знання й ефективно їх імплементувати. Знання та нова інформація - основа інновацій - нововведень, які переводять виробничу систему на новий, якісний, рівень.

Рівень інтелектуалізації суспільства, на нашу думку, яскраво презентує індекс розвитку людського потенціалу (*Human Development Index, HDI*) – інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Розрахунок індексу розвитку людського потенціалу можна представити як середньоарифметичну величину, яка містить в собі єдність трьох компонентів: виходить з ВВП доходу, що припадає на душу населення і визначає купівельну спроможність; освіти, виходячи із загальної грамотності і кількості навчається молоді; загальної тривалості життя населення. Країни, що характеризуються показником нижче 0,55, мають на увазі наявність низького рівня людського розвитку, від 0,55 до 0,7 рівень характеризується як середній, від 0,7 до 0,8 як високий і відповідно дуже високий рівень передбачає оцінку вище 0,8.

Рейтинг країн за індексом людського розвитку був складений Програмою розвитку ООН і опублікований в "Доповіді про людський розвиток 2016" [1]. Згідно з опублікованими даними, Норвегія (0,949), Австралія (0,939), Швейцарія (0,939), Німеччина (0,926), Данія (0,925) та Сінгапур (0,925) складають шістку держав з дуже високим рівнем людського розвитку в світі. США знаходяться на десятому місці (0,920), а Японія на сімнадцятому (0,903). Російська Федерація посіла в рейтингу 49 місце (0,804), Білорусь – 52 (0,796), Казахстан – 56 (0,794), Грузія 70 (0,769), а Азербайджан – 78 (0,759). При цьому Україна, увійшовши до числа держав з високим рівнем людського розвитку поділила з Вірменією 84-ю позицію в рейтингу (0,743). Україна крок за кроком наближається до спільноти європейських народів, намагається посісти між ними належне їй місце, засвоїти їхні найкращі здобутки, а також збагатити власними інтелектуально-творчими та духовно-моральними надбаннями. Слід зазначити, що з 1990 року українські показники індексу розвитку людського потенціалу підвищилися на 5,2 %; тривалість життя при народженні зросла на 1,3 року, середня тривалість навчання збільшилася на 2,2 року, а очікувана тривалість навчання — на 2,9 року; проте ВВП на душу населення знизився на 31,9 %. Разом із цим, результати України залишаються нижчими за середні показники країн, що належать до групи з високим рівнем людського розвитку, і нижчими за середні показники по країнах Європи і Центральної Азії.

Нині для України необхідним є запуск масштабних процесів самоорганізації суспільства, в основі яких повинні бути останні наукові досягнення, системні закономірності і методи нового типу. Інтерація індивідів, груп і соціальних інститутів повинна бути спрямована на узгодження дій по досягненню загальних цілей. У випадку з нашим суспільством - забезпечення первинних потреб максимальної кількості членів суспільства і побудова живучого суспільного організму в умовах агресивного

зовнішнього середовища завдяки розвитку інтелектуального потенціалу та підвищення результативності інтелектуальної діяльності.

Інтелектуалізація суспільства активізує трансформаційні перетворення в економіці України. Але при цьому виникає проблема забезпечення продуктивності інновацій, інноваційної діяльності з позиції подальшого просування економічного розвитку країн на перспективу [2]. Як доводять дослідження існує кореляція між поняттям «інновація» і «конкурентоспроможність»: чим вищий ступінь розвитку інновацій, тим вища конкурентоспроможність економіки. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) для України протягом трьох років залишався відносно стабільним – 56-64 місце [3], а позиція України в рейтингу конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) коливалася в межах 73—85 місць [4]. Інноватика розглядає таку позицію України через призму дестимуляторів та стимуляторів інноваційного розвитку. Серед найсуттєвіших дестимуляторів: низький рівень фінансування фундаментальних і прикладних наукових розробок (0,62% від ВВП у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21%); недостатня частка нематеріальних активів у собівартості української продукції яка не перевищує 0,5-2% і у 20 і більше разів нижче, ніж в економічно розвинених країнах; низька частка присутності України на ринку інновацій (0,1% проти 39% США, 30% – Японії, 16% – Німеччині [5, с.37-39]) та ін. Проте наявність визнаних у світі наукових шкіл та позиціонування України на пріоритетних напрямках світового науково-технологічного розвитку створює передумови для інтеграції у світовий ринок інновацій та виступає суттєвим стимулятором розвитку інноваційного підприємництва. За даними держкомстату [6], упродовж 2015-2016 рр. наукові та науково-технічні роботи в Україні виконувало 978 організацій, 44,3% з яких відносилися до державного сектору економіки, 40,3% – до підприємницького, 15,4% – вищої освіти. Із загальної кількості робіт 9,9% спрямовано на створення нових видів виробів, 41,9% яких – нові види техніки; 7,5% – на створення нових технологій, 45,4% яких – ресурсозберігаючі; 2,2% – на створення нових видів матеріалів; 5,8% – нових сортів рослин, порід тварин, а також 16,5% – зі створення нових методів і теорій, більше половини яких були використані у подальшій роботі. Частка виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення становила 0,50%, у тому числі дослідників – 0,33%. Утворено понад 50 інноваційних бізнес-інкубатори, з яких у в Києві та Київській області діють 12, в Одеській області – 9; 18 з 27 регіонів країни мають по 1 – 2 бізнес-інкубатора, з 255 існуючих інноваційних фондів 175 працюють у Києві, також на сьогодні діють 10 інноваційних центрів, при вищих навчальних закладах – підрозділи з питань інтелектуальної власності, Український інститут науково-технічної інформації з регіональними відділеннями.

В результаті проведеного дослідження слід констатувати, що Україна - держава державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвинутою системою підготовки кадрів. Успіх країни у сфері інновацій визначається ступенем розвитку екосистеми, основні компоненти якої: наявність інноваторів та фундаментальних і прикладних досліджень; сучасна система технічної, економічної та правової освіти; інноваційна культура та культура підприємництва; бізнес- та інноваційна інфраструктура; фонди фінансування інновацій та ін.

1. Доклад о человеческом развитии 2016 : человеческое развитие для всех и каждого / ПРООН By the United Nations Development Programme. Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_RU_Overview_Web.pdf 2. Управління ефективністю функціонування і розвитку підприємств : монографія / [Г.О.Швиданенко, І.М.Репіна, В.П.Кукоба та ін.]. — К.: КНЕУ, 2016. — 397 с. 3. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index). Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/> 4. Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index). Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/> 5. Кривоус В.Б. Інтеграція у світовий ринок інновацій в контексті транснаціональних корпорацій (ТНК) / В.Б. Кривоус // Інтеграція України у світовий економічний простір: міжнар. наук.-практ. конф., 24-25 січ. 2008 р. : тези доп. – Тернопіль.– 2008. – С.37-39. 6. Наукова та інноваційна діяльність України 2015 рік: статистичний збірник. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>